

đeni Programom ispita za kvalificirane i visokokvalificirane radnike. Praktični rad i nastavu održavali su predavači iz Mljekarske škole u Bjelovaru, ing. Ljerka Gamberger, ing. Slavica Švigir, ing. Đurđa Mokos, Stručnog udruženja mljekarskih organizacija, Sekcije za NRH, dr. Ante Petričić, nastavnici Osmogodišnje škole u Vel. Zdencima, Milan Vekić i Jozef Zamostni, te ing. Giza Šuhajda iz Mljekarske industrije »Zdenka«.

Po završetku tečaja održani su ispiti pred komisijom NO grada Zagreba za polaganje ispita za visokokvalificirane radnike prehrambene struke, koju su sačinjavali: ing. Ivan Jerman, predsjednik komisije, ing. Ivo Spalatin, stalni član, dipl. pravnik Stipe Pivac, stalni član, te ispiti-vači dr. Ante Petričić i Vekić Milan.

Ispit se sastojao od praktičnog dijela, izrađivanja pismenih zadataka iz hrvatskosrpskog jezika i matematike i polaganja usmenog ispita.

Polaznici su na ispitu pokazali ove rezultate.

Praktični dio ispita položili su s uspjehom svi polaznici, tako da su svi mogli pristupiti polaganju pismenih i usmenih ispita. Dvojica polaznika, koji su do 3. X. 1953. imali radni staž veći od 10 godina i bili stariji od 45 godina, oprošteni su na osnovu propisa polaganja pismenog i usmenog dijela ispita.

Od 20 polaznika 17 ih je položilo uspješno ispit, a 3 su upućena na polaganje popravnog ispita iz 2 predmeta nakon 3 mjeseca.

Na taj način je s uspjehom završen ovaj tečaj u Vel. Zdencima, zahvaljujući velikom zalaganju upravnog odbora poduzeća i direktora druga Jove Gavrana. Naše mljekarstvo dobilo je veći broj visokokvalificiranih radnika, koji će biti u stanju da u mljekarsku praksu unesu svoja iskustva i znanje stečeno na ovom tečaju.

A. P.

ZA NAŠE SELO

OBAVIJEST

ZAKON O OSJEMENJIVANJU KRAVA I OVACA

U Narodnim novinama NRH br. 18/960 izišao je zakon o umjetnom osjemenjivanju krava i ovaca.

Ovaj je zakon od neobične važnosti za unapređenje govedarstva i ovčarstva, zaštiti zdravlja i osiguranja veće plodnosti. Za davanje sjemena upotreb- bit će se zdrava rasplodna grla i prvenstveno ona, koja su ispitana na potom- stvu (progeni testirana), pa će se sjemenom takvih rasplodnjaka moći brže poboljšati potomstvo goveda i ovaca, nego što je dosad upotrebom prirodnog pripusta nekontroliranim rasplodnim bikovima i ovnovima.

Objavljujemo izvadke iz teksta zakona, kako bi s time upoznali naše čitaoce.

Zakon predviđa (čl. 2.) da Općinski narodni odbor može uvesti obavezno umjetno osjemenjivanje, ako postoje ustanove koje mogu provoditi umjetno osjemenjivanje i ako su osigurana tehnička oprema i druga materijalna sred- stva za provedbu ove mjere.

Kotanski narodni odbor može uvoditi obavezno umjetno osjemenjivanje

krava i ovaca na određenom području, pod gore navedenim uvjetima, ako ovu mjeru nije uveo Općinski narodni odbor, a treba je uvesti radi unapređenja stočarske proizvodnje.

Narodni odbor donosi odluku o obaveznom umjetnom osjemenjivanju krava i ovaca na sjednicama obaju vijeća.

Za davanje sjemena mogu se upotrebiti samo rasplodna grla onih pasmina, koje odredi Savjet kotarskog narodnog odbora nadležan za poljoprivredu (čl. 3.), a moraju biti pod stalnim veterinarsko-zdravstvenim nadzorom (čl. 5.).

Na području gdje je uvedeno obavezno umjetno osjemenjivanje krava i ovaca, zabranjen je prirodni pripust krava i ovaca (izuzetno može se pripust obaviti ako to zahtijevaju zootehnički razlozi, kao i u naučnim ustanovama u svrhu istraživanja).

Centri za umjetno osjemenjivanje pripremaju sjeme za umjetno osjemenjivanje. Njih mogu osnovati narodni odbori i privredne organizacije. Dva ili više narodnih odbora mogu zajednički osnovati centar.

Centar se može osnovati ako postoje opći uvjeti za njegovo osnivanje, kao i potrebni tehnički uvjeti i oprema za rad, koje propiše Sekretarijat Izvršnog vijeća Sabora za poljoprivredu (čl. 6.).

Troškove umjetnog osjemenjivanja krava i ovaca snose njihovi vlasnici, odnosno držaoci uplatom određene pristojbe.

Tamo, gdje nije obavezno umjetno osjemenjivanje, provodi se prirodni pripust s rasplodnim grlima, koja su odabrana po propisima o odabiranju (licenciranju) muških rasplodnih grla.

Općinski narodni odbor na sjednicama obaju vijeća može odrediti, ako se u tu svrhu organiziraju pripusne stanice, da se prirodni pripust krava obavlja u pripusnim stanicama, i odrediti im područje na kojem će se pripust obavljati, kao i visinu i način ubiranja pristojbe za pripust.

Na području, na kojem je uveden obavezni pripust u pripusnim stanicama, zabranjen je pripust krava izvan pripusnih stanica.

Rasplodna grla u pripusnim stanicama, poljoprivrednim organizacijama, kao i ona kod individualnih poljoprivrednih proizvođača, moraju biti pod veterinarsko-zdravstvenim nadzorom.

Troškove pripusta krava u pripusnim stanicama snose njihovi vlasnici, odnosno držaoci uplatom određene pristojbe.

Zakon u čl. 14. predviđa novčanu kaznu do 10.000 dinara za prekršitelje zakona.

Zakon je stupio na snagu 4. V. 1960.

HIGIJENA RADA U POLJOPRIVREDI

Poljoprivrednih radnika kod nas još uvijek ima više nego svih drugih radnika — fizičkih i intelektualnih — zajedno. Prilike, u kojima oni žive i rade, pružaju obilje opasnosti po njihovo zdravlje i život. Dosad su rijetki pojedinci, koji su odilazili na selo i radili, pa tako dobivali neki uvid u zdravstvenu problematiku sela i njihovog poljoprivrednog stanovništva. Dublje i svestrane analize tog stanja su rijetke i nedovoljne, jer je zdravstvena služba sporo i nedovoljno osvajala selo, pa su mnogi detalji ostali nepoznati. Ali kad jednom — nadamo se uskoro — i poljoprivredno stanovništvo bude

obuhvaćeno javnom zdravstvenom službom slično ostalim nepoljoprivrednim radnicima, iskrsnut će sva ta kompleksna problematika u svom svojem opsegu i važnosti. A i medicina rada i higijena rada dobit će novo — široko polje svoje djelatnosti, te će naići na čitav niz manje poznatih faktora, koji kod poljoprivrednih radnika često dovode i do profesionalnih oštećenja i oboljenja.

Higijenske prilike na selu, gdje pretežno živi poljoprivredno stanovništvo, najčešće ne zadovoljavaju. Kuće su loše građene, slabo izolirane, zimi nedovoljno i neispravno zagrijavane, zidovi nerijetko neožbukani i neobijeljeni, pod često zemljan. Stanovi, bez prozora ili sa sitnim prozorčićem, su mračni, neprozračeni, zagušljivi. Pogotovo, ako u istoj prostoriji žive ljudi i životinje, što u nekim našim krajevima nije rijedak slučaj. Mnogo puta u stanu nema dovoljno kreveta, pa više osoba spava u istom krevetu, a neke čak na podu.

Prehrana na selu je u mnogim našim krajevima nedovoljna i neispravna i po količini i po kakvoći. Većinom je jednolična, pretežno se sastoji od ugljikohidrata: kruh, žganci, krumpir, sočivice. Naročito manjkaju bjelancevine animalnog podrijetla. Meso se jede samo o blagdanima, mlijeko se troši u malim količinama, a jaja prodaju. Podhranjenost počinje od rana djetinjstva, što uvjetuje mnogobrojna oboljenja i pomor dojenčadi, predškolske i školske djece te lošiju razvijenost i produktivnost budućih generacija. Nedostatak hrane često se kompenzira pretjeranim uživanjem alkohola. Nije rijedak slučaj, da majka šalje dijete u školu s bočicom rakije »da se zagrije«, jer mu nije prije škole ništa mogla dati za zajutrak. Lako je shvatljivo, da je ovo najsigurniji put širenja alkoholizma.

Radno vrijeme za poljoprivrednika u sezoni uopće ne postoji. Od zore do mraka, a katkad i dulje. Nema sumnje, da to znači raditi do iscrpljenosti, pogotovo kad nije osigurana adekvatna prehrana, koja bi odgovarala težini rada. Seljak-poljoprivrednik nema »godišnjeg odmora«, dapače često baš onda kad drugi radnici koriste godišnji odmor, on mora najviše raditi.

Jedno važno pitanje u interesu održanja dobra zdravlja širokih narodnih slojeva na selu nije većinom riješeno. To je opskrba vodom za piće. Jedva koje selo troši vodovodnu vodu, koja se jedino može smatrati higijenski ispravnom. **Pretežna većina seoskog stanovništva pije vodu iz bušenih ili kopanih bunara, od kojih najminimalniji broj higijenski zadovoljava.** Pretežno su zagađeni iz okolnih đubrišta smetlišta i neurednih zahoda i uzrok su čestih oboljenja — naročito crijevnih. Gdje nema bunara narod se služi otvorenim vodama iz rijeka, potoka, jezera, a 0,65% seoskog stanovništva opskrbljuje se, bar kroz izvjesno doba godine vodom iz lokava. Međutim vodoposkrba nije samo nehigijenska nego su i količine raspoložive vode nedovoljne. U takovim prilikama teško je održavati ličnu higijenu, a i higijenu stana i za zdravstveno visoko kulturnog čovjeka, a pogotovo za seljaka, do jučer nepismenog.

Na sve ovo i još mnoge druge faktore, koji nepovoljno djeluju na zdravlje seoskog stanovništva, nadovezuju se mnogobrojni nepovoljni faktori u neposrednoj vezi s prirodom posla poljoprivrednika, čime se znatno proširuje opasnost po njihovo zdravlje i život.

Vremenske i klimatske prilike predstavljaju veliku opasnost po zdravlje. Kiša, vjetar, hladnoća često prate seljaka na polju, pogoduju oboljevanju dišnih puteva, a smanjuju također otpornost organizma protiv drugih oboljenja, naročito reumatskih. Neki radovi obavljaju se čak u vodi, što može biti uzrokom ne samo reumatskih oboljenja, neuralgija, upala živaca, upala

zglobova i t. d. nego i raznih zaraza kroz kožu, ako noge nisu zaštićene gumenom obućom, kao što je najčešće slučaj (leptospire).

Kod poljoprivrednih radnika je položaj tijela kod rada redovito neprirodan, što pogoduje neravnomjernom i prejakom zamaranju pojedinih dijelova tijela, a isto tako i razvoju raznih deformacija. Kod poljoprivrednog rada veoma česte su povrede, najčešće zagađene sa zemljom, pa često dolazi do infekcije otvorenih rana raznim uzročnicima, napose sporama tetanus — zla grča, što predstavlja veliku opasnost ne samo po zdravlje, nego i po život. Međutim i nakon izlječenja ovakvih povreda, radi nestručnog liječenja, ostaju često doživotne posljedice u obliku raznih jakih ožiljaka, zgrčenja (kontraktura) s većim ili manjim invaliditetom. Čvorasti i deformirani prsti i šake našeg seljaka uvjetovani su grubim zemljoradničkim poslom i nedostatkom svake njega. I uvođenje strojeva u poljoprivredi ne znači samo ogroman napredak i korist za seljaka-poljoprivrednika, nego i novu opasnost po njegovo zdravlje jer još nevjest, radu na stroju izvirgava se novim ozljedama s još većom opasnošću invaliditeta.

Moderna poljoprivreda uvodi sve više raznih kemijskih sredstava u svrhu poboljšanja zemljišta, uništavanja insekata, zaštite poljoprivrednih proizvoda. Iako u pravilu ta sredstva ne bi smjela biti štetna po ljudsko zdravlje, ipak kod trajne upotrebe i dužeg izlaganja njihovom djelovanju nisu nikako potpuno bezazlene. Pogotovo ako se kod njihove primjene ne pazi na nužnu ličnu zaštitu dolazi do kroničnog trovanja, što se rjeđe manifestira jasnim kliničkim simptomima.

Naročito je ugrožena žena na poslu. Za nju pogotovo ne postoji radno vrijeme, ni kod kuće ni na polju. Usto najčešće rađa brojnu djecu, koju — iako nevjesta — mora sama hraniti i njegovati, a da kod toga ne uživa nikakove poštede i pogodnosti kao trudnica i dojilja, kao što to zakon predviđa za zaposlenu ženu u industriji i privredi.

Dosad seljak-socijalno neosiguran, a u lošim ekonomskim prilikama nije smio da se obazire »na svaku sitnicu«, pa je tražio liječničku pomoć tek u krajnjoj nuždi. To je baš ono najgore, što je uvjetovalo teške zdravstvene prilike na selu, a što se je odražavalo i na zdravstvene prilike gradskog i industrijskog stanovništva, koje je u prvoj ili drugoj generaciji pretežno seoskog podrijetla.

Zato zdravstvenu službu očekuje veliki zadatak asanacije sela: higijenska opskrba dovoljnim količinama vode za piće i druge higijenske i kulturne potrebe, higijenska dispozicija otpadnih tvari, organizacija dovoljnog broja zdravstvenih ustanova za kurativnu (liječenje) i preventivnu (sprečavanje oboljenja) zdravstvenu službu. Potrebno je brinuti se i o higijenskoj zaštiti pri radu, za suzbijanje ozljeda i profesionalnih oštećenja pri radu, koja tako često dovode do djelomičnog ili potpunog invaliditeta. Prvenstveno je potrebna dobro organizirana služba zdravstvenog prosvjećivanja i odgoja seljačkog stanovništva. Jedini mogući put za to je preko osnovnih škola i tečajeva za seosku žensku omladinu. Upravo ovi tečajevi, na čijoj su organizaciji najviše radili prosvjetni radnici kao najbolji aktivisti Crvenog križa, mogu da zdravstveno i higijenski preporode naše selo i da osiguraju njegovu asanaciju.

Prim. dr. Eugen Nežić